

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

סוגיות בלשון המקרא - 25363

תאריך עדכון אחרון 09-01-2014

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית ולשונות היהודים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר משה קהן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: moshe.kahan@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: שני 14:00-15:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הכרה לעומק של סוגיות נבחרות בתורת הצורות, בתחביר ובסמנטיקה של לשון המקרא.

מטרות הקורס:

נכיר את הכלים הבסיסיים המשמשים לחקר לשון המקרא - ספרי הדקדוק והמילונים - הקלאסיים והמודרניים. נעמיק בסוגיות תחביריות ופרשניות. נעמוד על מחקרים מודרניים במשמעותן של מילים מקראיות ועל פתרון מילים ושורשים עבריים על סמך לשונות שמיות אחרות. נעסוק גם בתחום המסורה, ונסקור את תופעת הקרי והכתיב

תוצרי למידה

בסימו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר טוב יותר את לשון המקרא, להתמודד עם מילונים מקראיים וספרי דקדוק של לשון המקרא, להכיר לעומק סוגיות הקשורות לחקר הסמנטיקה והתחביר של לשון המקרא, סוגיות העוסקות בהשפעת השפות השמיות על העברית המקראית וסוגיות הקשורות למסורה בכלל ול'קרי וכתיב' בפרט

דרישות נוכחות (%) :
100%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות ותרגילים כתובים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- שיעור 1: סקירה על חטיבות הלשון השונות שבמקרא, והכרת הכלים הבסיסיים לחקר לשון המקרא - ספרי דקדוק ומילונים.
- שיעור 2+3: תרגיל בספרי דקדוק של לשון המקרא: 'פי' בפסוקיות השונות.
- שיעור 4+5: הבדלים בין מילוני המקרא השונים - השורשים בע"ר וזב"ל כמשל.
- שיעור 6+7: תופעת ההתאם בין הפועל לנושא בלשון המקרא.
- שיעור 8: התקבולת במקרא - תחביר ופרשנות.
- שיעור 9+10: מחקרים מודרניים במשמעותן של מילים מקראיות - השורשים עי"ף, מח"ר, שכ"ן, ער"ב.
- שיעור 11: פתרון מילים ושורשים עבריים על פי האוגריתית - מחקר ודוגמות בעד ונגד.
- שיעור 12+13: קרוי וכתיב

חומר חובה לקריאה:

יהושע בלאו, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא, מהד' חדשה, מעודכנת ומורחבת, האקדמיה ללשון העברית, ירושלים תש"ע, 4-14
יוחנן ברויאר, "כי משמש בארבע לשונות" תרביץ עבד, (תשס"ג), עמ' 508-505, 517-515

גריןשטיין, אד, הספרות האוגריתית, בתוך צ' טלשיר (עורכת), ספרות המקרא - מבואות ומחקרים, כרך שני, ירושלים תשע"א, עמ' 495-522.

משה הלד, "מילים עבריות ומקבילותיהן באוגריתית", לשוננו לעם ל-לא (תשי"ב), עמ' 38-42; לט (תשי"ג), עמ' 7-12; מ-מא (תשי"ג) עמ' 37-41
ישראל חגי, תפוצת ה"המשכה" (השמטה) של מלת השלילה במקרא, בית מקרא 32 (תשמ"ז), 162-167

דוד טלשיר, "מעמדה של העברית המקראית המאוחרת בין לשון המקרא ללשון חכמים", מחקרים בלשון ב-ג (תשמ"ז), 161-172

שושנה יפה, "משמעויותיה של 'כי' במקרא", דעת לשון (תשס"ח), 25-35
חיים כהן, "התופעה של התקבולת השלילית והשלכותיה בחקר השירה המקראית", באר שבע ג (תשמ"ח), 69-107

מיימון כהן, הכתיב והקרי שבמקרא: בחינה בלשונית של חילופי מסורות מושתתת על נוסח המקרא שב'כתב ארם צובה, ירושלים: מאגנס, תשס"ז, עמ' 1-9, 307-315

מנחם מורשת, הנשוא הקודם לשני נושאים בלשון המקרא, לשוננו לא (תשכ"ז), עמ' 251-260

מ"צ סגל, מבוא המקרא, כרך א: פתיחה כללית, תורה, נביאים ראשונים, קרית ספר תש"י, 35-39
יוסף עופר, כתיב וקרי" פשר התופעה, דרכי הסימון שלה ודעות הקדמונים עליה, לשוננו ע (תשס"ח), 55-73

פנטון, טרי ל', "שאלות הכרוכות בעדות הספרות האוגריתית על אוצר המילים של המקרא", לשוננו מד (תש"ם), עמ' 280-268

משה דוד קאסוטו, "ספרות מקראית וספרות כנענית", בתוך ספרות מקראית וספרות כנענית, כרך א', מאגנס, ירושלים תשל"ט, 42-53

קדרי, מנחם צבי, משנה ההוראה של "עייף" במקרא, תרביץ לד, ד (תשכה) 355-351

קוטשר, יחזקאל, מלים ותולדותיהן, ירושלים תשכ"ה, עמ' 7-9, 31-35

רבין, חיים, התגבשות העברית הקלאסית, בתוך ההיסטוריה של עם ישראל, כרך 5, ימי המלוכה: תרבות וחברה, עורך אברהם מלמט, עם עובד, ירושלים תשמ"ב-תשמ"ג, 54-59

Michael B. Shepherd, "The compound subject in Biblical Hebrew," *Hebrew Studies* 52 (2011): 107-120

כלים בסיסיים לחקר לשון המקרא

1. ספרי דקדוק:

א. ברגשטרסר, ג', דקדוק לשון העברית, תרגם מגרמנית מרדכי בן-אשר, מאגנס: ירושלים, תשל"ב

ב. בלאו, י, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא, ירושלים, תש"ע

ג. Joüon, P. and Muraoka, T., *Hebrew Biblical Grammar*, 1991 Rome

ד. Gesenius, E., *Hebrew Grammar*, 2nd ed, 1910, Oxford, rev. by E. A. Cowley

2. מילונים

א. BDB, *The New English-Hebrew Lexicon*, Gesenius-Briggs-Driver-Brown, 1979

Hendrickson, Mass., 1979

ב. HALOT, *The Hebrew and Aramaic Lexicon*, Koehler, L. and Baumgartner, W., 1996, Leiden

ג. קדרי, מנחם צבי, מילון העברית המקראית: אוצר לשון המקרא מאל"ף עד תי"ו, רמת-גן תשס"ו

ספרי דקדוק ומילונים נוספים של לשון המקרא

Botterweck, G. Johannes, Helmer Ringgren and Heinz-Josef Fabry, eds., *Theological Dictionary of the Old Testament*, transl. by John T. Willis and David E. Green, rev.

ed., Grand Rapids, Mich., 1977-2006
Blau, Joshua, *A Grammar of Biblical Hebrew*, 2nd emended ed., Harrassowitz:
Wiesbaden, 1993
Clines, David A., ed., *The Dictionary of Classical Hebrew*, Sheffield 1993-2001
Harris, R. Laird, ed., Gleason L. Archer, Jr. and Bruce K. Waltke, assist. eds.,
Theological Wordbook of the Old Testament, Chicago 1980

חומר לקריאה נוספת:

אהוביה, אברהם, "והנה 'ישב' ו'שוב' כמו 'יטב' ו'טוב': עיון במשמעים של השורש שוב, לשוננו לו
(תשלה) 21-36
בלאו, יהושע, "על מקורו של זכר &eq; הזכיר, הוציא דבר בפיו' ושימושו במקרא", בתוך עיונים
בבלשנות עברית, ירושלים תשנ"ו, עמ' 85-86
בן-חיים, זאב, "השורש ערב - הכלול בו והנלוה עמו", לשוננו מד (תש"ם), 85 - 99
בר-מגן, מ', "לפרשנות המקרא", בית מקרא יז (תשל"ב), עמ' 193-214
ברוזניק, נחום, "הסמנטיקה של השורש חלש במקרא", לשוננו מא (תשל"ז), 163-175
מדין, מאיר, "העברית והלשונות הקרובות לה", לשוננו לעם תשי"ג
מדין, מ', העברית והלשונות הקרובות לה, לשוננו לעם תשי"ג
מורג, שלמה, חקר לשון המקרא: אטימולוגיה וסמנטיקה, בתוך מחקרים בלשון המקרא, ירושלים
תשנ"ו, עמ' 134-154
מורג, שלמה, הבחינות הבלשניות בחקר לשון המקרא, בתוך מחקרים בלשון המקרא, ירושלים תשנ"ו,
עמ' 125-133

פראן, מאיר, "למשנה הוראה במקרא", באר שבע 1 (1973), עמ' 150-163
-Aitken, James K., "II נקב", in *Semantics of Ancient Hebrew*, ed. T. Muraoka, *Abr
Nahrain Supplement Series 6*, Louvain 1998, 101-105
Barr, James, *Comparative Philology and the Text of the Old Testament: With
Additions and Corrections*, Winona Lake, Indiana 1987
Barr, James, "Three Interrelated Factors in the Semantic Study of Ancient Hebrew,"
Zeitschrift für Althebraistik 7 (1994), 33-44
Cohen, Chaim, "The 'Held Method' For Comparative Semitic Philology," *Journal of
the Ancient Near Eastern Society* 19 (1989), 9-23
Cohen, Chaim, "Modern Biblical Hebrew Lexicography - Three Issues of
-Methodology: 1. Homonymy vs. Polysemy; 2. Poetic Semantically Equivalent B
words; 3. Sumerian Determinatives on Akkadian Parallel Terms," in *Stimulation from
Leiden; Collected Communications to the XVIIIth Congress of the International
Organization for the Study of the Old Testament*, Leiden 2004, ed. Hermann Michael
Niemann, Matthias Augustin, Frankfurt am Main 2006, 269-284.
Gosling, Frank A., "An open question relating to the Hebrew root glh," *Zeitschrift für
Althebraistik* 11 (1998), 125-132
Hoftijzer, Jacob, "Some Remarks on the Semantics of the Root b't in Classical
Hebrew," in *Pomegranates and Golden Bells: Studies in Biblical, Jewish and Near
Eastern Ritual, Law, and Literature in Honor of Jacob Milgrom*, ed. David P. Wright,
David Noel Freedman and Avi Hurvitz, Winona Lake, Indiana 1995, 777-783.

Levine, Baruch A., "The semantics of loss: two exercises in Biblical Hebrew lexicography," in *Solving Riddles and Untying Knots; Biblical, Epigraphic, and Semitic Studies in Honor of Jonas C. Greenfield*, ed. by Ziony Zevit, Seymour Gitin, Michael Sokoloff. Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 1995, 137-158
Muraoka, T. (ed.), *Semantics of Ancient Hebrew (Abr-Nahrain Supplement 6; Louvain: Peeters, 1998.*

נוסח ומסורה

ברויאר, מרדכי, "אמונה ומדע בנוסח המקרא", שיטת הבחינות של הרב מרדכי ברואר, בעריכת י' עופר, ירושלים תשס"ה, עמ' 71-91
ברויאר מרדכי "כתיב וקרי", פרקים בעברית לתקופותיה: אסופת זיכרון לשושנה בהט, בעריכת מ' בר אשר, ירושלים תשנ"ז, עמ' 7-13
חל"פ לובה, "קרי וכתב בפירושי רבי אברהם אבן-עזרא", בית מקרא 42 (תשנ"ז), עמ' 239-256
טוב, ע', ביקורת נוסח המחקרא: פרקי מבוא, ירושלים תש"ן
ישראל יבין, מבוא למסורה הטברנית, הדפסה שלישית מתוקנת, ירושלים תשל"ו
לוי, ש' "ה'קרי': הטקסט היסודי של התנ"ך", הגות עברית באמריקה, א, תל-אביב תשל"ב, עמ' 61-86
לייאנס, ד', "כתיב וקרי בנוסח המקרא המוסמך ובקובץ 'אכלה ואכלה'", עיוני מקרא ופרשנות ז: מנחת ידידות והוקרה למנחם כהן (תשס"ה)
Barr, J "A New Look at Kethibh-Qere", *ots* 21 (1981), pp. 19-37
Cassuto, P *Qere-Ketib et listes massorétiques dans le manuscrit B19a*, Franklurt a.M. 1989
Fasberg, Steven "The Orhgin of the Ketib/Qere in the Aranaic Portions of Ezra and Daniel" *VT* 39 (1989), pp.1-12
Orlinsey, H.M., "The Origin of Kethib-Qere Sistem: A New Approach", *Congress Volume, VTSup* 7 (1960), pp. 184-192

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 60 %
הרצאה 0 %
השתתפות 5 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 35 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

ניתן לבחור בין מבחן בסוף שנה לבין עבודה סמינריונית.